

Arhiivimoodustaja kirjeldus

Väino Esken, Kolga vallast Leesilt pärit soomepoiss, ametnik ja Välis-Eesti aktivist

Elulugu	Väino Esken
Eluaastad	1922 - 2009
Elulugu	<p>Väino Esken sündis 27.01.1922 Harjumaal Kolga vallas Leesi külas Kadapiiku-Jakobi talus kalur Eduard Eskeni ja Johanna Eskeni (sünd Palmroos) ainsa lapsena.</p> <p>Alustas kooliteed 1929. aastal Leesi 6-klassilises rahvakoolis. 1932. aastal kolisid vanemad Tallinna, kuid Väino Esken jäi vanaema juurde Leesile kuni kohaliku kooli lõpetamiseni. 1935. aasta sügisel tuli Tallinna ning tegi sisseastumiskatsed Gustav Adolfi Gümnaasiumisse (GAG), hakates õppima viieaastase progümnaasiumi kolmandas klassis. 1938. aastal asus õppima Gustav Adolfi Gümnaasiumi kolmeaastases humanitaarsuunitlusega gümnaasiumis. Tegeles koolis spordiga võttes osa kreeka-roma maadluse ning jahilaskmise treeningutest. Õppekavaväliselt õppis soome keelt, kuulus NMKÜ-sse.</p> <p>Peale esimese klassi lõpetamist GAG-is töötas 1939. aasta suve koolivaheajal oma esimesel töökohal, milleks oli isa töökoha kontor. 16.06.1940 leeritati Tallinna Kaarli kirikus. 1940. aasta suvel töötas Riigi Raudteel.</p> <p>Jaanuaris 1939 17-aastaseks saanult astus Kaitseliitu ning kuulus kuni juunini 1940 KL Tallinna Maleva Välisuurtükiväedivisjoni õppepatarisse.</p> <p>Lõpetas Gustav Adolfi Gümnaasiumi 7. juunil 1941. Sai 03.07.1941 mobilisatsioonikutse Nõukogude armeesse, kuid lahkus Tallinnast mobilisatsiooni eest vanaema juurde Leesile ning sealt edasi koos kaaslastega nn relvata metsavennana Kõrvemaa metadesse ning Ambla kanti, kust tuli pärast saksa vägede Eestisse jõudmist uuesti Leesile. Liitus Omakaitsega.</p> <p>28.08.1941 siirdus taas Tallinna. Astus saksa armee Rakveres moodustatud Eesti Rannakaitse Rügementi, asus teenima Kolga lahe rannavalves ja seejärel saksa Zoll-Grenzschutz'i. Suunati 1941. aasta oktoobris Rannaküla tollipunkti. 1941. aasta oktoobrist 1942. aasta augustini Tallinna kriminaalpolitsei assistent. 1942. aasta septembris avanes võimalus asuda õppima Sicherheits Dienst'i (SD) Politseikoolis Tallinnas. 1942 - 1943 töötas Kriminaalpolitseis abiassistendina. 1942/1943 aastavahetusel sooritas politseikooli õppurina kolmekuulise õppereisi Fürstenbergi Mecklenburgis. 1943. aasta aprillis saabus tagasi Eestisse ja suunati tööle Narva. 1943. aasta juunis suunati Tallinna komplekteerimiskursustele.</p> <p>1943. aasta augustis põgenes Eestist Soome, kus astus 11.09.1943 vabatahtlikuna armeeteenistusse. Oli lühiajalisel väljaõppel ja seejärel rindeteenistuses Rajajoel nn Vallila pataljonis (III/JR47) Karjala maakitsusel. Jaanuaris 1944 suunati allohvitseride kooli ja märtsis reservohvitseride kooli, kus õppis 04.03. - 31.07.1944 ning ülendati marssal Mannerheimi päevakäsuga nr 125 31.07.1944 vänrikki'ks. Määrati eestlaste rügemendi 14./JR200</p>

KADAPIKU VÄINO ESKENI FOND (KVEF) - ARHIIV

tankitõrjekompaniisse. Võitles mõned nädalad Vuokse rindel.

Peale JR200 likvideerimist naases 19.08.1944. Soomest Eestisse võitlema pealetungiva Punaarmee vastu ning tegi seda saksa armee koosseisus. Viibis algul Kehra tankitõrjekompanii õppelaagris ning seejärel suunati SS-brigaadi Nederland ründekahurite divisjoni (Sturmgeschütz-Abteilung) Sinimägedesse "saksa relvade praktikale". 16.09.1944 nimetati divisjoni käsundusohvitseriks ning saadeti 17.09.1944 marsikorras Häädemeeste-Ikla ruumi korraldamaks majutust Eestist väljatõmbuvale divisjonile edasilikumiskes Lätti. Pärnust Danzigi taganemise käsu saamise järel, pärast majutusluure ülsande täitmist deserteerus 20.09.1944 saksa armeest.

Muretses hädatarvilikud erariided, "parreeris" teel punaarmeele kinnipidamised ja ülekuulamised erariided, siirdus jalgsi Pärnu alt Leesile, kuhu jõudis 25.09.1944.

8.10.1944 lahkus teistkordselt paadipõgenikuna Tapurla rannast Soome Jolla sadamasse. Registreeris end Helsingis sõjaväestaabis eesti vabatahtlikuna ning toimetati 12.10.1944 Ourajoki sadamast koos teiste eestlastega edasi Öregrundi Rootsisis.

12.10.1944 - 18.03.1945 viibis mitmetes laagrites Rootsisis. 1945. aasta kevadel saabusid põgenikena Soome kaudu Rootsi ka mõlemad vanemad. 19.03.1945 - 30.04.1945 töötas metsatöölisena Domänverket'is Blekinges. 02.05.1945 - 05.05.1946 tekstiilitöölisena AB Svenskt Konstsilke's Borås'is. 07.05.1946 - 30.04.1947 metallitöölisena Eskilstunas. Alates 1946. aasta maikuust kuni oma surmani elas Eskilstuna linnas.

03.05.1947 sai töökoha AB Bolinder-Munktell (Volvo BM) masinaehitusettevõttes Eskilstunas. 1948. aastal abiellus Aino Ojasaarega. Töötas Volvo BM-is mitmetel ametikohtadel: maist 1947 detsembrini 1948 ekspediitorina, 1949 - 1951 arveametnikuna, 1952 - 1958 faktuuriosakonna ülemana. Töötamise kõrvalt alustas 29.08.1952 majandusõpinguid Stockholmi ülikoolis (Stockholms Högskola). 24.10.1958 lõpetas Eskilstuna Linna kaubandusgümnaasiumi kaheaastase majandusökonomika kursuse kvalifitseeritud kontoriametniku erialal. Alates juulist 1958 kuni pensionile siirdumiseni 1986. aasta detsembris oli Volvo BM revisjoniosakonna juhataja.

Sai 03.06.1960 Rootsi kodakondsuse.

Tegutses eesti rahvuslikes pagulasorganisatsioonides: Eesti Rahvusfond, mitmetes Eesti vabadusvõitlejate ühingutes ja elukohalähedastes seltsides. Oli aastail 1974 - 1981 soomepoiste Rootsi koondise "JR200 sõrusüingu" esimees.

03.08.1978 lahutas oma abikaasast Aino Eskenist (sünd Ojasaar). Sellest abielust sündis kaks tütart - Reet (sünd 10.04.1949) ja Piret (sünd 11.12.1953).

Külastas esimest korda uuesti Eestit 1980. aastal. 15.07.1982 abiellus Tallinnas noorepõlve sõbraga Leesi aegadest Vilma Valdmaa'ga (sünd Agurauja,

KADAPIKU VÄINO ESKENI FOND (KVEF) - ARHIIV

	<p>esimeses abielus Valdmaa). Vilma Esken (Aguraiuja, Valdmaa) sai nõukogude võimudelt loa kolida Rootis 1983. aastal.</p> <p>Külastas seejärel korduvalt Eestit, osaledes siin ühskondlikus elus - sõjaveteranide organisatsioonide tegevuses ja Gustav Adolfi gümnaasiumi vilistlaskogus. Külastas Leesit ja Juminda poolsaart, kus kogus andmeid Leesi küla kohta, mida hiljem kasutas meenutuste koostamisel.</p> <p>Väino Esken suri 19.02.2009 Eskilstunas ja on maetud Tallinna Metsakalmistule soomepoiste hauaplatsile.</p> <p>Ema Johanna Esken (sünd 11.07.1896 Kolgas, Eestis) suri Eskilstunas 11.07.1981 ja on maetud samas. Isa Eduard Esken (sünd 20.05.1897 Kolgas, Eestis) suri Eskilstunas 21.08.1988 ja on maetud samas. Abikaasa Vilma Esken (sünd 27.01.1925 Kuusalus, Eestis) suri 19.09.2005 Eskilstunas ja on maetud Tallinna Metsakalmistule soomepoiste hauaplatsile.</p> <p>Autasustatud:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Sodan 1941 - 1945 Muistomitali</i> (Soome, tunnistus välja antud 1957, tunnistus saadud 28.01.1983),• <i>Kannaksen Risti</i> (Soome, tunnistus välja antud 25.06.1957, tunnistus saadud 18.02.1983),• <i>Itä-Kannaksen Risti</i> (Soome, tunnistus saadud 18.02.1983),• <i>18. diviisi mälestusrist osalemise eest lahingutes Karjala Kannaksel 1941 - 1944</i> (Soome, tunnistus saadud 07.03.1983),• <i>Valge Roosi Rüütelkonna I klassi medal</i> (Soome, tunnistus välja antud 06.12.1990),• <i>Suomen Sotaveteraaniliiton kultainen ansiomerkki</i> (tunnistus 14.01.1994)• <i>Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse 3. järgu Teeneterist</i> (Välis-Eesti, tunnistus nr 149, 28.05.1994),• <i>Reservohvitseride Liidu pronksmedal</i> (Soome, tunnistus 15.03.1997),• <i>Kaitseministeeriumi III klassi Teeneterist</i> (Eesti, tunnistus nr 185, 16.02.1998),• <i>Reservohvitseride Liidu hõbemedal</i> (Soome, tunnistus 22.11.2002),• <i>Eesti Punase Risti V klassi orden</i> (tunnistus nr 568, 07.02.2007).
Kirjelduse andmed	<p>Koostaja:</p> <p>Sulev Valdmaa, Jaan Tõnissoni Instituudi Kodanikuhariduse keskuse juhataja. Koostamise aeg: 27.04.2010 - 28.10.2010 Koostamisel kasutatud allikad: Käesoleva arhiivi sarja 1 Biographica arhivaali nr 1 dokumendid.</p>